

valle plus ou moins long (13 jours dans un cas, 3 mois dans l'autre); je n'ai réséqué que 2 côtes dans la première intervention. C'est là, je crois, une conduite sage et prudente, au moins dans les cas graves de cœur décompensé: la modification apportée par le désossement pariétal à la mécanique cardiaque, est moins brutale, l'intervention plus courte et moins choquante; dans l'intervalle des temps opératoires, une première amélioration se produit qui permettra d'achever l'opération dans de meilleures conditions. Chez l'un de mes malades, les œdèmes avaient disparu et l'ascite notablement diminué entre les deux interventions, et je suis persuadé que l'autre n'aurait pas supporté une résection d'emblée étendue.

Il me semble que cette façon d'opérer en temps successifs, par résection costales étagées, est susceptible de diminuer les risques de la thoracectomie précordiale dans certains cas difficiles, et mérite d'être retenue.

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ.—Αἱ ἐν τοῖς χειρογράφοις τοῦ Φραντζῆ σημειώσεις τοῦ Παχώμιου, ὑπὸ *I. Παπαδοπούλου*. Ἀνεκοινώθη ὑπὸ κ. Κ. Ἀμάντου.

Ἐν τῇ ὧα τῶν χειρογράφων ABCDMS¹ τῶν περιεχόντων τὴν μεγάλην χρονογραφίαν τοῦ Γεωργίου Φραντζῆ εὐρηγται σημειώσεις φέρουσαι τὴν ἐπιγραφὴν «Παχώμιος». Αἱ σημειώσεις αὗται συμποσοῦνται εἰς ἐξήκοντα. Ἐκ τούτων ἐδημοσιεύθησαν μέχρι τοῦ νῦν μόνον ἕνδεκα², ἄπασαι δὲ αἱ λοιπαὶ νῦν τὸ πρῶτον ἐκδίδονται.

Ἄλλὰ τίς ὁ Παχώμιος οὗτος;

Λέων ὁ Ἀλλάτιος παρέχει ἡμῖν τὴν πληροφορίαν ὅτι ὁ Παχώμιος Ρουσσάνος ἐσυνείθιζε νὰ πληροῖ σημειώσεων τὰς ὧας παντὸς χειρογράφου προσπίπτοντος εἰς τὰς χειράς του³, τὸν κατακρίνει δὲ σφοδρῶς, καθόσον ἐν ταῖς σημειώσεσιν αὐτοῦ ὁ Παχώ-

¹ Ἐν τῇ ὑπ' ἐμοῦ παρασκευαζομένη κριτικῇ ἐκδόσει τοῦ κειμένου τῆς μεγάλης χρονογραφίας διὰ τῶν γραμμάτων τούτων ὑποδηλῶ τοὺς ἐξῆς κώδικας: A = c. Ambrosianus P 123 sup, B = c. Taurinensis B II 20, C = c. Additional (Βρεττανικοῦ Μουσείου) 36539, D = c. Ambros. P 24 sup, M = c. Monacensis gr. 239, S = c. Neapolitanus II E 25. Ταῦτα τὰ χειρογράφα εἰσι τὰ ἀρχαιότερα. Ἐκ τῶν σημειώσεων τοῦ Παχώμιου αἱ πλεῖστα περιέχονται εἰς τοὺς κ. A B ὡς καὶ εἰς τὸν S, ὅστις εἶναι κάπως μεταγενέστερος ἐκείνων.

² Αἱ ἕνδεκα αὗται σημειώσεις παραληφθεῖσαι ἐκ τοῦ M ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Alter γενομένη τῇ 1796 ἐκδόσει τῆς μεγάλης χρονογραφίας τοῦ Φραντζῆ, εἶναι δὲ αἱ ὑπὸ τοὺς ἀριθμοὺς 5, 6, 8, 9, 10, 12, 15, 16, 17, 18, 21. Ὁ Bekker ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Βόννης παρέλαβεν ἐκ τοῦ Alter μόνον τὰς ὑπὸ τοὺς ἀριθμοὺς 5, 6, 8, 9, 21.

³ Τὴν πολῦτιμον ταύτην διὰ τὴν μελέτην μου πληροφορίαν ἀφείλω εἰς τὸν ΜΟΥΣΤΟΕΥΔΗΝ.

μιος ἐπιλαμβάνεται πάσης εὐκαιρίας, ὅπως ἐπιτεθῆ ἔναντιόν τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας.

Πληροφορούμεθα προσέτι παρὰ Λέοντος τοῦ Ἀλλατίου ὅτι μετὰ τῶν πολυπληθῶν χειρογράφων τῶν οὕτως πληρωθέντων σημειώσεων ὑπὸ τοῦ Παχωμίου Ρουσάνου συγκαταλέγονται καὶ τὰ συγγράμματα Συμεὼν τοῦ Θεσσαλονίκης. Ἐπειδὴ δὲ ἡ κριτικὴ ἔρευνα τῶν πηγῶν τῆς μεγάλης χρονογραφίας τοῦ Φραντζῆ μοι ἔδειξεν ὅτι ἐκτὸς ἄλλων συμπεριελήφθη ἐν τῇ χρονογραφίᾳ αὐτῇ καὶ ὀλόκληρος ἡ περὶ τοῦ Συμβόλου τῆς πίστεως πραγματεία Συμεὼν τοῦ Θεσσαλονίκης (Φραντζῆ, ἔκδ. Βόννης, σ. 430-443), δυνάμεθα ὡς ἐκ τούτου νὰ δεχθῶμεν ἀδιστακτικῶς ὅτι ὁ Παχώμιος τῶν ἐν τῷ τμήματι τούτῳ τῆς μεγάλης χρονογραφίας σημειώσεων εἶναι ὁ Παχώμιος Ρουσάνος, μοναχὸς τῆς ἐν Ζακύνθῳ μονῆς τοῦ Κρημονοῦ, καὶ ὅτι αἱ τελευταῖαι αὗται σημειώσεις εἶναι γνήσιαι. Αὗται εἶναι δέκα καὶ ἑννέα ἐν συνόλῳ, ἧτοι αἱ ὑπὸ τοὺς ἀριθμοὺς 40-52 καὶ 54-59. Δὲν δυνάμεθα ὅμως νὰ ἀποφανθῶμεν ἐξ ἴσου κατηγορηματικῶς καὶ περὶ τῶν ἐπιλοίπων, ἧτοι περὶ τῶν ὑπὸ τοὺς ἀριθμοὺς 1-39, 53 καὶ 60 σημειώσεων.

Κατ' ἐμὴν γνώμην ἡ γνησιότης τῶν τελευταίων τούτων σημειώσεων ἀποτελεῖ ζήτημα, τὸ ὅποσον χρήζει βαθυτέρας ἐρεύνης. Καὶ ναὶ μὲν ἐν τῇ ὑπ' ἀριθμὸν 38 σημειώσει, ἧτις εἶναι μία τῶν κυριωτέρων ἐξ αὐτῶν, παρέχεται πληροφορία τις, ἧτις θὰ συνηγόρει ἴσως, ὅπως ἀποδοθῶσι καὶ αἱ σημειώσεις αὗται εἰς Παχώμιον τὸν Ρουσάνον, πλὴν δὲν δυνάμεθα νὰ βασισθῶμεν ἐπ' αὐτῆς ἕνεκα τοῦ ἐξῆς λόγου: Ἐν τῇ σημειώσει αὐτῇ ὁ Παχώμιος ποιεῖται μναίαν τοῦ εἰς Ἱερουσαλήμ ταξειδίου του, μᾶς εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι πράγματι Παχώμιος ὁ Ρουσάνος ἐπεσκέφθη τοὺς ἁγίους τόπους. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐν τῇ εἰρημένῃ σημειώσει ὡς χρόνος τοῦ εἰς Ἱερουσαλήμ ταξειδίου ὀρίζεται τὸ ἔτος 1492, θὰ γίνῃ τότε ἀνάγκη νὰ δεχθῶμεν ὡς ἀκριβῆ τὴν χρονολογίαν, τὴν ὁποίαν προβάλλει ὁ Κατραμῆς¹ προκειμένου περὶ τῆς γεννήσεως Παχωμίου τοῦ Ρουσάνου, ἧτοι τὸ ἔτος 1470. Τὸ τοιοῦτον ὅμως εἶναι ἀπίθανον διότι ἀκριβεστέρα εἶναι, ὡς φαίνεται, ἡ χρονολογία τῆς γεννήσεως τοῦ Παχωμίου Ρουσάνου, τὴν ὁποίαν ἀνεῦρεν ὁ Σάθας², ὑπέμνησαν δὲ τελευταίως, κατὰ χρονολογικὴν τάξιν, οἱ κ.κ. Ν. Βέης καὶ Κ. Ἀμαντος³, ἧτοι τὸ ἔτος 1509. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη παρα-
Παχώμιος, *Ἑλληνομνήμων*, 1, 1843, σ. 624 ἔπ. Ἡ σχετικὴ παραπομπὴ τοῦ Μουστοξύδη εἰς Λέοντα τὸν Ἀλλάτιον ἔχει ὡς ἐξῆς: Leo Allatius de Ecclesiae Occidentalis atque Orientalis concessionis etc.» Β. 3, Κ. 7, παρ. 5.

¹ Ν. ΚΑΤΡΑΜΗ, Φιλολογικὰ Ἀνάλεκτα Ζακύνθου, 1880, σ. 231.

² Κ. ΣΑΘΑ, Τουρκοκρατουμένη Ἑλλάς, Ἀθήναι, 1869, σ. 122, σημ. 1.

³ Κ. ΑΜΑΝΤΟΥ, Παχώμιος Ρουσάνος, *Νέα Ἐστία*, 1927, σ. 1061. — Ν. ΒΕΗ, ἐν *Byz.—Neu-griechische Jahrbücher*, 4, 1923, σ. 356, σημ. 4. Παρ' ὅ, ἐν σημ. 3, καὶ ἡ σχετικὴ περὶ Παχωμίου Ρουσάνου Βιβλιογραφία.

Βλέπε καὶ ὅσα γράφει ὁ Monseigneur GIOV. MERCATI ἐν τῇ μελέτῃ του *Alcune Note sul cronico del Franza*, *Atti della R. Accademia di Torino*, 30, 7 Ἀπριλίου, 1895.

δεχθῶμεν ὡς ὀρθὴν τὴν χρονολογίαν τοῦ Κατραμῆ, ὑπάρχουσι λόγοι, οἵτινες μᾶς ὑποχρεοῦσι νὰ φανῶμεν ἐν προκειμένῳ λίαν ἐπιφυλακτικοὶ καὶ νὰ μὴ σπεύσωμεν νὰ θεωρήσωμεν Παχώμιον τὸν Ρουσάνον ὡς συγγραφεὴ ἀπασῶν τῶν σημειώσεων, αἵτινες ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Παχωμίου ἀπαντῶσιν ἐν τοῖς χειρογράφοις τῆς μεγάλης χρονογραφίας τοῦ Φραντζῆ.

Τὸ ζήτημα, ὡς εἶπον ἀνωτέρω, χρήζει βαθυτέρας ἐρεύνης· περιορίζομαι ὅθεν εἰς τὸ νὰ ἐκθέσω ἐνταῦθα ἀπλῶς τὰς ἐπ' αὐτοῦ παρατηρήσεις μου.

1^{ον}. Αἱ σπουδαιότεραι τῶν ἀμφισβητησίμων σημειώσεων ἀναφέρονται εἰς χωρία τῆς μεγάλης χρονογραφίας, τὰ ὅποια κατὰ τὴν ἀνακοίνωσίν μου τὴν γενομένην εἰς τὸ Βυζ. Συνέδριον Σόφιας ἀπέδειξα ὅτι εἶναι ὑποβολιμαῖα. Τοιαῦτα εἶναι πάντα τὰ ἀφορῶντα εἰς τοὺς οἴκους τῶν Μελισσηνῶν, τῶν Φραγκοπούλων, τῶν Acciajuoli τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν Τολέδων. Αἱ σημειώσεις ἀναφέρονται εἰς τὰ χωρία, ἐν οἷς γίνεται λόγος περὶ τοῦ οἴκου τῶν Μελισσηνῶν· εἶναι δὲ προφανές ὅτι ἐπιζητεῖται δι' αὐτῶν ἡ ἐπίρρωσις τῶν ἐν τοῖς εἰρημένοις χωρίοις ἐκτιθεμένων.

Αἱ σημειώσεις αὗται εἶναι αἱ ὑπὸ τοὺς ἀριθμοὺς 3, 14, 15, 24, 38.

2^{ον}. Πᾶσαι αἱ ὑπόλοιποι σημειώσεις εἶναι σκέψεις, χωρία ἢ καὶ ἀπλᾶ φράσεις εἰλημμένοι ἐκ διαφόρων συγγραφέων καὶ δὴ ἐκ τοῦ Νικηφόρου Γρηγοροῦ, ἐκ τῆς αὐτῆς δηλονότι πηγῆς, ἐξ ἧς ἠντλήσε πλεῖστα ὅσα καὶ ὁ συγγραφεὺς τῆς μεγάλης χρονογραφίας. Ἐκ τῶν παρὰ Γρηγοροῦ χωρίων, (ἐκδ. Βόννης, σ. 98, 11 καὶ σ. 264, 19) ἠντλήθησαν αἱ ὑπὸ τοὺς ἀριθμοὺς 19 καὶ 25 σημειώσεις. Ἡ δὲ ὑπ' ἀριθμὸν 7 σημείωσις εἶναι φράσις προσφιλῆς τῷ Γρηγοροῦ, συχνάκις ἐπαναλαμβάνομένη ὑπ' αὐτοῦ. (ἐνθ' ἀνωτέρω 196, 16, 322, 23 καὶ ἀλλαχοῦ).

Ἀφ' ἑτέρου ἡ ὑπ' ἀριθμὸν 11 σημείωσις εἶναι τὸ ἐν τοῖς Fragmenta Historicorum graecorum (ἐκδ. Firmin Didot, 3, σ. 231-232) δημοσιευθὲν ἀπόσπασμα ἐκ τῶν κρητικῶν Ἀλεξάνδρου τοῦ Πολυίστορος. Σημειωτέον δὲ ὅτι ὁ συγγραφεὺς τῆς μεγάλης χρονογραφίας ὀλίγον ἀνωτέρω τοῦ χωρίου εἰς ὃ ἀναφέρεται ἡ προηγουμένη σημείωσις, παραθέτει ἐν τῷ κειμένῳ, μὴ δηλῶν τὴν προέλευσιν, δύο στίχους Διονυσίου τοῦ περιηγητοῦ, τροποποιημένους ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου¹.

3^{ον}. Ἡ γλῶσσα τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος σημειώσεων παραβαλλομένη πρὸς τὴν τῆς μεγάλης χρονογραφίας παρουσιάζει πολλὴν τὴν ἀναλογίαν καὶ τὴν ὁμοιότητα ἐν πολλοῖς· βλέπε ἐπὶ παραδείγματι τὴν ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 17 σημείωσει λέξιν «μηχανία» ἣτις εἶναι καὶ λέξις τοῦ Φραντζῆ (ἐκδ. Βόννης, σ. 152, 11, σημειώσεις 11). Τοῦτ' αὐτὸ πρέπει νὰ λεχθῆ καὶ περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν διαστρεβλοῦνται λέξεις καὶ χωρία ἐξ ἑτέρων συγγραφέων ἐραυιζόμενα, ὡς καὶ περὶ τῆς συρραφῆς φράσεων μηδεμίαν

¹ Geographi Graeci Minores, ἐκδ. F. Didot, 2, σ. 131, στ. 511-512 καὶ σ. 310, στ. 19-20. Βλέπε καὶ Φραντζῆν, ἐκδ. Βόννης, σ. 99, 2-4.

σχέσιν πρὸς ἀλλήλας ἔχουσῶν. Βλέπε π. χ. ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 7 σημειώσει πόσον ἀκαταλόγιστως ἔχει ἐπισυναφθῆ εἰς ἑτέραν φράσιν ἢ προσφιλῆς τοῦ Νικηφόρου Γρηγορᾶ φράσις «*χρὴ δὲ ἀνακεκρᾶσθαι τοῖς λυπηροῖς τὰ ἡδέα*» καὶ πόσον παρεμορφώθη ἡ λέξις ἀνακεκρᾶσθαι.

Ὡς ἐκ τούτων τείνει τις νὰ παραδεχθῆ ὅτι ἡ μεγάλη χρονογραφία καὶ αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος σημειώσεις προέρχονται ἐκ τῆς γραφίδος ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως· ἀπεδόθησαν δὲ αἱ σημειώσεις αὗται εἰς τὸν Παχώμιον ἢ μᾶλλον ἐπεξετάθη σκοπίμως τὸ ὄνομα τοῦ Παχωμίου ἀπὸ τῶν γνησίων σημειώσεων (40-52 καὶ 54-59) καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν, ὅπως προσδοθῆ μεῖζον κύρος εἰς αὐτάς.

Ἐπάρχει μάλιστα μία περίπτωση, καθ' ἣν ὁ συγγραφεὺς ἢ ὁ διασκευαστὴς τῆς μεγάλης χρονογραφίας λησμονεῖται καὶ παραπέμπει εἰς μίαν τοιαύτην σημείωσιν. Ἡ περίπτωση αὕτη ἀναφέρεται εἰς ζήτημα ἀρκετὰ σκοτεινόν· ὡς ἐκ τούτου ἐκθέτω τὰ κατ' αὐτὴν ἐνταῦθα ὑπὸ πᾶσαν ἐπιφύλαξιν.

Ἐν τῷ δευτέρῳ κεφαλαίῳ τοῦ τρίτου βιβλίου (ἐκδ. Βόννης, σ. 225, 14) ὁ συγγραφεὺς τῆς μεγάλης χρονογραφίας λέγει, προκειμένου περὶ τοῦ μεγάλου πρωτοστράτορος Νικηφόρου τοῦ Μελισσηνοῦ: «ὑστερον δὲ καὶ μητροπολίτου γεγονότος, ὡς ἐν τῷ δευτέρῳ βιβλίῳ τῆς ἡμῶν ἱστορίας ἐμνήσθημεν». Ἐν τῷ δευτέρῳ βιβλίῳ γίνεται πράγματι λόγος περὶ Νικηφόρου τοῦ Μελισσηνοῦ, οὐχὶ ὅμως καὶ περὶ τοῦ ὅτι ἐγένετο μητροπολίτης. Ἡ τελευταία αὕτη πληροφορία περιέχεται μόνον ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 14 σημειώσει. Ἐκ ταύτης μετεπήδησεν εἰς τὸ κείμενον τοῦ Μ, ἐξ οὗ παρέλαβεν αὐτὴν ὁ Ἄλτερος ἐν τῇ ἐκδόσει του καὶ ὁ Βέκκερος ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Βόννης (σ. 132, 18). Ὁ ἀντιγραφεὺς τοῦ κώδικος Α, ἐξ οὗ προέρχονται ἅπαντα τὰ χειρόγραφα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, παρατηρήσας τὴν ἀνακολουθίαν ταύτην, ἀπέσβεσε διαγραμμίσας τὰς λέξεις «καὶ ὑστερον δὲ μητροπολίτου γεγονότος».

Τὸ ζήτημα τῆς γνησιότητος τῶν ἀμφισβητησίμων σημειώσεων τοῦ Παχωμίου εἶναι στενῶς συνδεδεμένον μὲ τὸ ζήτημα τῆς γνησιότητος τῆς μεγάλης χρονογραφίας. Ἐν τῶν πολλῶν ἐπιχειρημάτων, τὰ ὁποῖα προσήγαγον ὅπως ὑποστηρίξω τὴν ὑπόνοιαν περὶ τοῦ ὅτι ἡ μεγάλη χρονογραφία εἶναι διασκευὴ μεταγενεστέρα γενομένη ἐπὶ τῇ βάσει τῆς αὐθεντικῆς χρονογραφίας τοῦ Γεωργίου Φραντζῆ, μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1573-1575, εἶναι καὶ τὸ γεγονός ὅτι οὐδὲν χειρόγραφον τῆς μεγάλης χρονογραφίας ὑπάρχει προγενέστερον τοῦ ἔτους 1575. Ἐὰν ἀποδειχθῆ ὅτι πράγματι αἱ σημειώσεις τοῦ Παχωμίου εἶναι γνήσiai, τότε πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ὑπῆρχε τῷ ὄντι χειρόγραφον προγενέστερον ἀπολεσθέν, ἐξ οὗ ἀντεγράφησαν αἱ νῦν ἐν τοῖς ἀρχαιότεροις χειρογράφοις τῆς μεγάλης χρονογραφίας ὑπάρχουσαι σημειώσεις· Παχώμιος ὁ Ρουσᾶνος ἀπεβίωσε κατὰ τὸ ἔτος 1553, ἡ δὲ δρᾶσις του ὡς σχολιαστοῦ καὶ

συγγραφείως σημειώσεων στρέφεται κατὰ Λέοντα τὸν Ἀλλάτιον περὶ τὸ ἔτος 1534.

Ἐν τῷ συνημμένῳ πίνακι τῶν σημειώσεων τοῦ Παχωμίου ὑποδεικνύω τὴν θέσιν αὐτῶν εἰς τὰ φύλλα τῶν χειρογράφων Α καὶ Β. Αἱ δὲ παραπομπαὶ εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς Βόννης, τὴν ὁποίαν ἐσημείωσα διὰ τοῦ γράμματος b ἐγένοντο πρὸς ὀδηγίαν τοῦ ἀναγνώστου, ὅπως ἐξεύρη οὗτος εὐκολώτερον τὰ χωρία, εἰς τὰ ὁποῖα αὐταὶ ἀναφέρονται.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΣΗΜΕΙΩΣΕΩΝ ΤΟΥ ΠΑΧΩΜΙΟΥ

- 1.—Τὴν ἔκπαιται Μονεμβασιάν, Ἐπίδauρον Λυμηρὰν ἐκάλουν οἱ Ἕλληνες.
(A f. 7v , B f. 11r : b p. 17,10).
- 2.—Καλὸν ἔστι τὸ καλὸν ἡνίκα διὰ καλὸν γίνεται καὶ οὐ καλὸν τὸ καλόν, ὅταν οὐ διὰ καλὸν πέρας γίνεται.
(A f. 9r , B f. 14v : b p. 22,7).
- 3.—Δι' ἣν αἰτίαν καὶ τὴν Θεσσαλονίκην ἐκ τοῦ τοιούτου γένους χειρῶν ὁ βασιλεὺς Ἀνδρόνικος ὁ γέρον ἤρατο.
(A f. 10v , B f. 17v : b p. 26,20).
- 4.—Ἀπὸ ταύτης οὖν τῆς Ντεμήριδος οἱ καταγόμενοι βασιλεῖς Ντεμήρεις προσηγορεύθησαν, καθάπερ οἱ ἀπὸ Ὀκταβίου Καίσαρος Καίσαρες οἱ Ρωμαῖοι βασιλεῖς ἐκλήθησαν.
(A f. 23v , B f. 47r : b p. 67,18).
- 5.—Τξελεπῆς μὲν ἐρμηνεύεται τῇ τῶν Τούρκων διαλέκτῳ ὁ ἐξ εὐγενῶν καταγόμενος.
(A f. 24v , B f. 49r : b p. 70,11).
- 6.—Ἔτεροι μὲν λέγουσιν ἐξήκοντα ἔτη ἐβασίλευσε.
(A f. 27v , B f. 56v : b p. 79,19).
- 7.—Ἔ ἀμῆρᾶ, καινοδοξίας (sic) καὶ ἀγερώχου γνώμης ἔμπλεε, χρῆ δὲ ἀνακέκρασται τοῖς λυπηροῖς τὰ ἡδέα' (ἀνακεκρᾶσθαι).
(A f. 29v , B f. 61r : b p. 85,1).
- 8.—Ὁ Λορδᾶς Λαυρεδανὸς λέγεται τῇ Λατίνων διαλέκτῳ.
(B f. 64v : b p. 89,16).
- 9.—Ἐδροῦς παρ' Ἰταλοῖς Ὀτραντον.
(A f. 33r , B f. 68v : b p. 95,4).
- 10.—Ἡ Καλαβρία μέρος τῆς κάτω Σικελίας (sic) ἔστι, ἣ καὶ Μεγάλη Ἑλλάς ὀνομάζεται μετὰ τῆς Ἀπουλίας μέρους.
(A f. 33r , B f. 69r : b p. 95,11).
- 11.—Ἀλέξανδρος ἐν πρώτῳ βιβλίῳ Κρητικῶν φησιν Ἀνακαλλίδι συνελθεῖν Ἐρμῖν καὶ τὸν Ἀπόλλωνα καὶ ἐκ μὲν Ἀπόλλωνος γενέσθαι Νάξον ἐκ δὲ Ἐρμού Κυδωνα, ἀφ' οὗ ἡ πόλις Κυδωνία.
(A f. 35v : b p. 101,15).
- 12.—Λιγουρία παρ' Ἰταλοῖς λέγεται ἡ Γένουα.
(B f. 77v : b p. 107).
- 13.—Ἡ Πελοπόννησος παρὰ μὲν τοῖς παλαιοῖς Ἕλλησιν ἐκαλεῖτο Χερρόνησος τῆς Ἑλλάδος. Ἐἶτα μετωνομάσθη Ἀργολία, ὕστερον καὶ διὰ τὸν Πέλοπα, τὸν Φρύγον Πελοπόννησος.
(B f. 79r : b p. 109,2).

14.—Ὡς μοι ἐδιηγήσατο ὁ εὐλαβέστατος ἐν ἱερεῦσι παπᾶ κὺρ Νικόλαος ὁ Μελισσηνὸς καὶ ὅσα ἐγγράφως εἶδον ὅτι ὁ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει ὄν Νικηφόρος ὁ πατὴρ αὐτοῦ ὁ καὶ μέγας πρωτοστράτωρ οὐχ ὑπῆρχε διστριεγγονος τοῦ θαυμαστοῦ ἐκείνου Νικηφόρου Καίσαρος, ὡς γέγραφας, τιμῶνται κὺρ Γεώργιε πρωτοβεστιαρίτα καὶ μέγα Λογοθέτα, ἀλλ' ἑβδομος ἕγγονος ἦν, ὃς καὶ γέγονε καὶ μητροπολίτης Ἀνδριανουπόλεως θανούσης τῆς γυναικὸς αὐτοῦ διὰ πολλὰς καὶ ἀναγκαίας αἰτίας εἰς κοινὴν ὠφέλειαν, εἰ καὶ τὸ ἄωρον τοῦ θανάτου ἤρπαξεν αὐτὸν καὶ ἀτελεὲς τὸ ἔργον ἀπέμεινεν' εἰπόντες οὖν ἕτεροι πολλοὶ τὰς αἰτίας εἰς πλάτος ἐγὼ ἐγκαταλείπω. Σὺν ᾧ δὴ τῷ εἰρημένῳ παπᾶ κὺρ Νικολάφ, ἐγὼ πολλάκις ἐν τῇ Κρήτῃ ἔφαγον καὶ ἔπιον.

(B f. 93v : b p. 132,7).

15.—Ζήτηε περὶ τούτου τοῦ γένους Ζωναρά φύλ. σλε', Κεδρηνὸν φύλ. φογ', Γρηγορά φύλ. λθ', μ', καὶ μα'.

(B f. 94v : b p. 133,12).

16.—Ἐτολικὴ μὲν λέγεται ἀπὸ τῆς ἐκεῖ ναυποΐας (pro ναυπηγίας) τῶν Ἡρακλειδῶν πρινήν (πρὶν ἧ) κατασχεῖν τὴν Πελοπόννησον.

(A f. 50r , B f. 106v : b p. 151,8).

17.—Αἱ μηχαναὶ τοῦ πιστοῦ δούλου.

(A f. 50v B f. 108r : b p. 152,22).

18.—Φθόνος τί δυναται, ὁ φθονῶν τί κέκτηται, ὁ δὲ φθονούμενος φθάλλει (sic).

(A f. 50v B f. 108r : b p. 153,8).

19.—Ἐνεκεν τῆς λέξεως εἶναι διεφθαρμένης παρὰ τοῖς δήμοις, τοὺς ποτε Λάκονας τὰ νῦν καλοῦσι Ζάκκονας.

(A f. 52v B f. 112v : b p. 159,11).

20.—Ἡ Εὔβοια τὰ νῦν Εὔριπος πᾶσα ἢ νῆσος λέγεται. (ante Εὔριπος in rasura λέγεται Κάροστρος).

(B f. 115r : b p. 163,5).

21.—Ἄκουσον καὶ σύνες ὃ Ξένε. Εἰ ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ ταύτην ἡρμηνεύσαμεν τὴν ρῆσιν εἶχεν ἴσως χώραν ὁ σὸς λόγος. Εἰ δὲ ἐκ τοῦ ὑμετέρου γένους ἦσαν οἱ ἕρμηνεύσαντες' προὔπηρχον γὰρ ταύτης τριακοσίων ἐτῶν' ἀλλ' οὐδὲ ἐνδέχεται τοσοῦτον πλῆθος τῶν φιλοσόφων ψεῦδεσθαι' δύο γὰρ καὶ ἑβδομήκοντα ὑπῆρχον τὸν ἀριθμὸν, ἕξ ἕξ ἐκάστης φυλῆς συλλεγέντες.

(A f. 55r B f. 117r : b p. 165,21).

22.—Τὰ νῦν ἢ Λέσβος Μητιλύνη (sic) καλεῖται.

(A f. 63r B f. 136r : b p. 191,19).

23.—Εὔριπος ἐστὶν ἢ Εὔβοια

(A f. 65r : b p. 196,16).

24.—Περὶ τῶν προγόνων τοῦ Νικηφόρου Μελισσηνοῦ τοῦ καὶ Μελισσουργοῦ καὶ μεγάλου πρωτοστράτορος ζητεῖ ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ Κεδρηνοῦ φύλ. φογ'.

(A f. 74r , B f. 161r : b p. 225).

25.—Ἀπέστρεψα γάρ, φησί, καὶ εἶδον τὸν ἥλιον ὅτι οὐ τοῖς κούφοις ὁ δρόμος καὶ οὐ τοῖς γινώσκουσιν ἢ χάρις καὶ γε οὐ τῷ σοφῷ ὁ ἄρτος, καί γε οὐ τοῖς συνετοῖς ὁ πλοῦτος καὶ οὐ τοῖς δυνατοῖς ὁ πόλεμος, ὅτι καιρὸς καὶ ἀπάντημα συμβήσεται πᾶσιν αὐτοῖς. Καὶ ἄνδρες ἀγαθοὶ (ἀνδράσιν ἀγαθοῖς) οὐκ ἐπικολούθησεν τύχη χρηστή. Διὰ τούτου μάθε ὅτι αἱ συμφοραὶ τῶν ἀνθρώπων ἄρχουσιν καὶ οὐκ (οὐχ) οἱ ἄνθρωποι τῶν συμφορῶν.

(A f. 110v : b p. 311,21).

26.—'Ο Κοσμάς ἐν τινι τροπαρίῳ τοῦ Σαββάτου τῶν Ἀπόκρεω λέγει: «Χαίρε Αἴγυπτε πιστή, χαίρε Λιβύη ἢ ὄσια, χαίρε Θηβαῖς ἐκλεκτή, ἢ τοὺς πιστοὺς θρέψασα τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν» καὶ τὰ ἐξῆς.

(B f. 225^r : b p. 313,5).

27.—'Ὡδε δυνάμεθα καταλαμβάνειν τὸ μυστήριον τῆς πίστεως ἡμῶν καὶ τὴν ἀπιστίαν τῶν Ἀγαρηνῶν.

(A f. 112^r, B f. 228^r : b p. 318,20).

28.—'Ὅποσα κατὰ χρόνον εὐτυχήματα φύεται παρὰ τοσοῦτον εἰς ὕβρεως ὄγκον ὑψοῦνται τοὺς ἄφρονας.

(A f. 113^v, B f. 231^r : b p. 322,17).

29.—Τὶ ὑπέσχετο ὁ βασιλεὺς καὶ τί ἔτασσε τοῖς χριστιανοῖς αὐθένταις ἵνα βοηθήσωσιν αὐτῷ.

(A f. 115^r, B f. 235^r : b p. 327,12).

30.—'Ὅταν γὰρ ἀλώσῃς ὅλην τὴν ἡμέραν εὐχόμενος τῆς πολιτείας ἀντιπραττούσης οὐκ ἀκουσθεῖη σοι ραδίως, οὐ μόνον αὐτός, ἀλλ' οὐκ ἕτερος ὑπὲρ σοῦ τοῦτο ποιῶν.

(A f. 115^r B f. 235^r : b p. 327,3).

31.—'Ἄλλ' οὐδὲ ἐστὶ δυνατόν ἀνὴρ πολλὰς γυναῖκας ἀγαγέσθαι αὐτῷ. Τινὲς γὰρ τῶν ἀνδρῶν κατὰ τὸν Μωάμεθ μέλλουσι πολλὰς γυναῖκας γῆμαι, τινὲς δὲ οὐδαμῶς διὰ τὸ ἀφαρπάσαι τοὺς ἰσχυροτέρους τὰς πλείστας. Εἰ δὲ δώσωμεν τῷ ἐνὶ ἀνδρὶ πολλὰς ἀγαγέσθαι γυναῖκας, πολλοὺς δὲ ἄνδρας τῇ γυναικὶ καὶ τοῦτο ἀδύνατον. Εἰ αἱ πολλαὶ γυναῖκες ἔχουσι πολλοὺς ἄνδρας, πῶς ἐνὶ ἀνδρὶ ὑποκείσονται αἱ πολλοὺς ἔχουσαι; καὶ γὰρ καὶ ἐν ἐτέρῳ εἴρηκεν ὅτι ἐν τῷ νῦν καιρῷ ὁ βουλόμενος ἐχέτω γυναῖκας τέσσαρας, παλακὰς δὲ χιλίας ἢ ὄσας ἂν δύναται, ὅπερ ἀδύνατον διὰ τὴν προαποδοθεῖσαν αἰτίαν.

(A f. 125^r, B f. 254^r : b p. 353).

32.—Πότε ἐγράφη καὶ ποῖος ἔγραψεν καὶ ἐκ τίνος κατεσκευάθη ὁ θρόνος; καὶ ποῖος ἄρα τυγχάνει; ὁ δὲ καθηήμενος ποταπὸς (ποδαπὸς) καὶ τίς καὶ πηλίκος (sic). Ἐπεὶ καὶ τὸ γράφειν καὶ καθέζεσθαι σώματος ἴδιον.

(A f. 125^v, B f. 255^r : b p. 354).

33.—'Ἐπεὶ ἐν ἐτέρῳ ὀλόσφαιρον ὁμολογεῖ τὸν Θεόν, πῶς ἐνταῦθα χεῖρα ἔχων, φησὶν, ἦψατο αὐτοῦ;

(A f. 128^r, B f. 259^v : b p. 361,18).

34.—'Ἄλβα λέγεται τὸ νῦν ἐν τῇ Οὐγκρία Ἰμπελεγράδον λεγόμενον' παρὰ Λατίνους δὲ Ἄλβα γραῖκα.

(A f. 136^r, B f. 278^v : b p. 385 post Ἄλβανίαν : (*Ἄλβαν Codd).

35.—Τὸ γὰρ παλαιὸν κακὸν ἀποτρέψαι χρόνον τὴν ἔξιν οὐκ ἂν ποτε δυνατόν.

(A f. 136^v, B f. 280^r : b p. 387,15).

36.—νούμισμα ὄγε καὶ νόμιμον.

(A f. 141^r : b p. 400,12).

37.—Χρήματα ἀδίκων ὡς χεῖμαρροι ξηρανθήσονται.

(A f. 143^r, B f. 295^v : b p. 407,12).

38.—Νικόλαος ὁ Μελισσηνὸς ὁ καὶ Μελισσουργὸς διέβη εἰς τὴν Κρήτην καὶ ἱερεὺς ἐγεγόνει. Ἐμοῦ δὲ ἐν τῷ ἐπαναστρέφεσθαί με ἐκ τῆς Ἱερουσαλήμ, ἐν ἔτει, Ζ'(1492), φθάσας ἐν τῇ Κρήτῃ ἐν τῷ οἴκῳ τούτου χρησιμωτάτου τοῦ ἀνδρὸς καὶ εὐλαβεστάτου ἱερέως ἐνέτυχον. Καὶ ἡμέραις

τρεις φιλοξενηθεις ὑπ' αὐτοῦ καὶ τὰ μέγιστα φιλοδορηθεις καὶ μάλιστα περὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ λεπτῶς μοι πάντα ἐξηγήσατο· ἐποίει δὲ τὴν κατοίκησιν ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἐν τινὶ τόπῳ λεγομένῳ Ψυχρῷ, ἔξω τῆς πόλεως Κυδωνίας ὡσεὶ ἡμέρας χειμερινῆς διάστημα.

(A f. 143r, B f. 300r, S f. 158r : b p. 412,23).

με om S.—Φιλοτιμηθεις S.—καὶ ἐκ τοῦ Θεοῦ βαπτίσματος ἀνεδεξάμην αὐτῷ υἱόν, ὃν καὶ Δημήτριον ἐπωνόμασεν post φιλοτιμηθεις add. S.—μάλιστα] τὰ S.—τόπῳ] χωρίῳ S.—στάδια εἰπεῖν ὡσεὶ
? λ' in rasura post διάστημα B.—

39.—Ἰποκράτης γράφει πρὸς Δημόνικον τάδε : ἡ δὲ τῆς ἀρετῆς κτήσις πλούτου μὲν κρείττων, χρησιμωτέρα δὲ εὐγενείας ἐστίν.

(A f. 147v et B f. 306r, qui post ἐστίν : «aut virtutis possessio opulentia quidem melior autem nobilitate est» : b p. 421,1).

40.—Κατὰ Ἑλλήνων καὶ Ἰουδαίων καὶ Ἰσμαηλιτῶν καὶ λοιπῶν πάντων ἀσεβῶν, τῶν μὲν τὸν Θεὸν μὴ ὁμολογούντων, τὸν δὲ Θεὸν δῆθεν λεγόντων, οὐ πατέρα δὲ τοῦ μονογενοῦς λόγου ἢ προσβολέα (pro προβολέα) τοῦ ἁγίου πνεύματος.

(A f. 150v, B f. 313v : b p. 430,21).

41.—Κατὰ Ἑλλήνων μὴ λεγόντων αἴτιον ἐκ τοῦ μὴ ὄντος τὸν Θεόν, μηδὲ τῶν ὄλων προνοητήν.

(A f. 151r, B f. 314r : b p. 432,1).

42.—Κατὰ Ἑλλήνων καὶ Ἰουδαίων τὸν Χριστὸν ἀθετούντων.

(A f. 151r, B 314v : b p. 432,9).

43.—Κατὰ Ἀρείου κτίσμα τὸν υἱὸν εἶναι λέγοντα.

(A f. 151r, B f. 315r : b p. 432,22).

44.—Κατὰ τῶν δυσεβῶς βλασφημούντων εἰς τὴν ἀπαθῆ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ γέννησιν.

(A f. 151v, B f. 315r : b p. 433,8).

45.—Κατὰ Ἀρείου καὶ Εὐνομίου.

(A f. 151v, B f. 315v : b p. 433,24).

46.—Κατὰ Ἀρείου καὶ τῶν ὁμοφρονούντων αὐτῷ.

(A f. 151v, B f. 316r : b p. 434,5).

47.—Προφητικῶς κατὰ Νεστορίου καὶ λοιπῶν ἀσεβῶν, τὴν τοῦ Θεοῦ λόγου μὴ λεγόντων σάρκωσιν : κατὰ τῶν βλασφημούντων κατὰ φαντασίαν ὀφθῆναι.

(A f. 152r, B f. 317r : b p. 435,21).

48.—Κατὰ τῶν ληρῶντων αἰρετικῶν ἕτερον σῶμα καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν ἀνειληφέναι τὸν λόγον.

(A f. 152r, B f. 317r : b p. 436,7).

49.—Κατὰ Ἀπολληναρίου ἄνουν τὸ ἀνθρώπινον τοῦ Χριστοῦ λέγοντος· ἔτι δὲ κατὰ Σεβήρου καὶ λοιπῶν μίαν φύσιν αὐτὸν τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον καὶ μετὰ σάρκωσιν φληναφούντων· ἀλλὰ δὴ καὶ κατὰ Πόρρου καὶ τῶν λοιπῶν μονοθελητῶν.

(A f. 152v, B f. 317v : b p. 436,15).

50.—Κατὰ τῶν ἀσεβῶν λοιδορούντων μὴ παθεῖν σαρκὶ τὸν Χριστόν, ἀλλὰ δόξαι παθεῖν κατὰ φαντασίαν.

(A f. 152v, B f. 317v : b p. 436,21).

- 51.—Κατὰ τῶν Ἰουδαίων καὶ Ἑλλήνων καὶ πάντων ἀσεβῶν.
(A f. 152^v, B f. 318^v: b p. 437,19).
- 52.—Κατὰ Μακεδονίου τοῦ πνευματομάχου.
(A f. 153^v, B f. 319^v: b p. 439,12).
- 53.—Τὸ ἐφεξῆς ἐντεῦθεν τοῦ ἱεροῦ συμβόλου ἢ β' ἀγία καὶ Οἰκουμένη Σύνοδος ἀπήρτισε.
(Nota incerti auctoris in margine C f. 133^r om cett: b p. 439,12).
- 54.—Προφητικῶς κατὰ τῆς καινοτομίας τῶν Λατίνων.
(A f. 153^v, B f. 320^r: b p. 440,3).
- 55.—Κατὰ τῶν ἀποβαλλομένων τὸν νόμον καὶ προφήτας αἱρετικῶν.
(A f. 154^r, B f. 321^r: b p. 441,5).
- 56.—Κατὰ τῶν λεγόντων ὅτι ἐναντία τὰ παλαιὰ τοῖς τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τὰς τῶν προφητῶν ὁράσεις μὴ δεχομένων.
(A f. 154^r, B f. 321^v: b p. 441,21).
- 57.—Κατὰ τῶν Βογομίλων καὶ πάντων ἀσεβῶν τῶν μὴ δεχομένων τὸ βάπτισμα ἢ διάφορον ἐχόντων.
(A f. 154^v, B f. 322^r: b p. 442,12).
- 58.—Κατὰ Ἑλλήνων καὶ Ὁριγένους τὴν τῶν νεκρῶν ἀνάστασιν ἀθετούντων καὶ ἐντεῦθεν καὶ τὴν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.
(A f. 154^v, B f. 322^r: b p. 442,19).
- 59.—Κατὰ Ὁριγένους καὶ τῶν τέλος κολάσεως ληρούντων.
(A f. 154^v, B f. 322^v et C f. 134^r qui καὶ τοῦτο τέλος κολάσεως ληρεῖν: b p. 443,4).
- 60.—Εὐριππος (sic) λέγεται ἢ Εὐβοία.
(A f. 156^r, B f. 326^r, at C f. 135^r Εὐβοία ἐστὶν ἢ τανῦν Εὐριππος: b p. 447,20).

ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΧΗΜΕΙΑ.—Μέθοδος ἐκτοπίσεως τοῦ ἀπερροφημένου νατρίου ἐκ τῶν κολλοειδῶν τοῦ ἐδάφους, ὑπὸ X. Βασιλειάδου. Ἀνεκοινώθη ὑπὸ κ. Α. Χ. Βουρνάζου.

Ἐν προγενεστέρᾳ ἡμῶν ἐργασία¹ ἐξετέθη ἡ μέθοδος τῆς δι' ὕδρατμῶν ἐκτοπίσεως τοῦ ἀπερροφημένου ἀσβεστίου καὶ μαγνησίου ἐκ τῶν κολλοειδῶν τοῦ ἐδάφους. Ἡ μέθοδος τῶν ὕδρατμῶν, ὡς θὰ ἴδωμεν, δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ καὶ διὰ τὴν ἐκτόπισιν τοῦ ἀπερροφημένου νατρίου, στοιχείου μεγίστης σημασίας ἐν τῷ ἐδάφει.

Ἡ κατὰ τὴν μέθοδον Gedroiz ἐκτόπισις τοῦ ἀπερροφημένου νατρίου τελεῖται ὡς γνωστὸν τῇ βοηθειᾷ CO₂ διαβιβαζομένου ἐπὶ τρίωρον εἰς 10 γραμ. ἐδάφους διαμεμερισμένα ἐντὸς ἐνὸς λίτρου ὕδατος, ὅτε τὸ CaCO₃ τοῦ ἐδάφους μετατρέπεται εἰς διαλυτὸν διττανθρακικὸν ἀσβέστιον. Τὸ ἀσβέστιον ἀντικαθίσταται ὑπὸ τοῦ ἀπερροφημένου νατρίου, σχηματιζομένης σόδας, τὴν ὁποίαν μετροῦμεν διὰ N/100

¹ Πρακτικὰ Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, 8, 1933, σ. 267.